HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

רבי יצחק בן אחא דשמעתא הוא רבי יצחק בן פנחס דאגדתא (א) וסימניך א)(שמעו נא אחיי ורעיי) אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משמיה דר' יהודה בר' אילעי אכול בצל ושב בצל ולא תיכול אווזין ותרנגולין ויהא לבך רודף עליך פחות ממיכלך וממשתיך ותוסיף על דירתך כי אתא עולא אמר מתלא מתלין במערבא דאכיל אליתא טשי בעליתא דאכיל קקולי ב)אקיקלי דמתא שכיב: **מתני'** מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין וב"ה אומרים [א]מברך על היין ואחר כך מברך על היום: **גמ'** ג)ת"ר דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה ב"ש אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין מפני שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא וב"ה אומרים [ב]מברך על היין ואח"כ מברך על היום מפני שהיין גורם לקידוש שתאמר ד)דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והילכתא כדברי ב"ה מאי ד"א וכ"ת התם תרתי והכא חדא הכא נמי תרתי נינהו תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי ב"ה פשיטא דהא נפיק בת קול איבעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול ה)ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול: **מתני'** הביאו לפניו ו)מטבל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת [ג]הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ז) ושני תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה [ד]ר"א ח)(בן) צדוק אומר מצוה [ה]ובמקדש היו מביאין לפניו גופו של פסח: **גמ'**

אמר

רבי יצחק ב"ר אחא דשמעתא. רבי יצחק סתם האמור באגדתא ר' יצחק בן פנחס הוא: **שמעו נא אחיי.** דשמעתא בן אחא: **ולכך רודף עליך.** מתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: **קקולי.** ירקות: **אקיקלי דמתא.** על אשפות העיר מקום ששאר בני העיר יושבין הואיל ט) ואין תובעין לו כלום: **מתני' מברך על היין.** וה"ה למקדש על הפת: **גמ' שהיין גורם לקידוש שתיאמר.** שאם אין לו יין או פת אינו מקדש: **מתני' הביאו לפניו.** ירקות: **מטבל בחזרת.** זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בבני מעיים לפי שכל מאכלם ע"י טיבול: **מטבל בחזרת.** כלומר אם אין שם ירק אחר מטבל החזרת בחרוסת ואוכל: **עד שמגיע לפרפרת הפת.** קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר המצה שהוא מברך עליה על אכילת מרור. וטיבול ראשון כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין רגילין בני אדם לאכול ירק קודם סעודה: **הביאו לפניו.** אחר אותו טיבול: **מצה מרור וחרוסת ושני תבשילין ואף על פי שאין החרוסת מצוה.** ולקמיה [קטז.] פריך הואיל ולאו מצוה אמאי מייתי לה: **גמ'**

זאת

רשב"ם

רבי יצחק ב"ר אחא דשמעתא. מילתא באנפי נפשה היא. כל רבי יצחק סתם הנזכר בשמעתא הוא רבי יצחק ב"ר אחא רבי יצחק סתם באגדתא הוא רבי יצחק בן פנחס: **שמעו נא אחיי.** דשמעתא בן אחא: **אכול בצל ושב בצל.** אכול בצל או ירקות ותשב בצל ביתך ואל תצטרך למכור ביתך: **ולכך רודף עליך.** ומתאוה לאכול כל שעה שהורגלת: **דאכיל אליתא.** אליה כלומר בשר שמן תמיד: **טשי בעיליתא.** כשבאין לתובעו הקפותיו הוא נסתר שאין בידו מה לפרוע: **קקולי.** ירקות: **אקיקלי דמתא.** על אשפות (הנהר) [העיר] מקום ששאר בני העיר יושבין הוא יושב ואין תובעין לו כלום: **מתני' על היין.** והוא הדין למקדש על הפת. וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' דברים שבין בית שמאי וב"ה בסעודה.** הכא לא חשיב אלא חדא מפלוגתייהו אבל במס' ברכות (דף נא:) איכא טובא: **גורם ליין שיבא.** קודם סעודה: **וכבר קידש היום.** טעם אחר נותן לדבריו דמשקיבלו עליו י) מיציאת הכוכבים קידש היום ועדיין לא בא יין לשלחן וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה: **שהיין גורם לקידוש שתיאמר.** שאם אין לו יין או פת אינו מקדש והמקדש על הפת כמקדש על היין וברכת הפת קודם: **תדיר קודם.** במס' זבחים כ) נפקא לן מהאי קרא דכתיב במוספין ל) מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד מלבד משמע לאחר שהקרבת התמיד תקריב המוספין וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירא הוא אתא למילף דבשביל שהוא תדיר הקדימו הכתוב ומכאן אתה דן לכל התדירין: **דהא נפקא ב"ק.** במסכת עירובין בפ"ק מ): **ור' יהושע היא.** בב"מ בפרק הזהב נ) גבי תנור שחתכו חוליות עמד ר' יהושע ואמר אין משתמשין ס) בב"ק והלכך לדידיה הוצרך לומר בזו הילכתא כב"ה שבשאר מחלוקת דב"ש וב"ה שלא הוקבע בפירוש הלכה כב"ה ס"ל שהרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה וכדברי ב"ה עושה כדתניא באלו טריפות (חולין מד.) ומוקמינן לה אליבא דר' יהושע: **מתני' הביאו לפניו.** הירקות אחר שבירך על היין: **מטבל בחזרת.** זהו לשון הגמרא כדתניא לעיל (דף קז:) השמש מטבל בבני מעיים לפי שכל מאכלם על ידי טיבול. והאי טיבול לאו בחרוסת הוא כדקתני לקמן הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת מכלל דעדיין לא הביאו. והך חזרת לאו דוקא אלא אם (כן) אין שם ירק אחר מטבל בחזרת ואוכל: **עד שמגיע לפרפרת הפת.** קודם שיגיע לאותה חזרת שהוא אוכל אחר מצה שהוא מברך על אכילת מרור כדכתיב על מצות ומרורים (במדבר ט) בתחלה מצה ואח"כ מרור. וטיבול ראשון זה כדי שיכיר תינוק וישאל לפי שאין בני אדם רגילין לאכול ירק קודם סעודה: **הביאו לפניו.** אחר אותו טיבול: **מצה וחזרת וב' תבשילין אע"פ שאין חרוסת מצוה.** ובגמרא ע) פריך הואיל ולאו מצוה למה מייתי לה: **שני תבשילין.** בגמרא [ע"ב] מפרש כנגד מי: **גמ'**

זאת

פ) **ואין מיסב בסעודת מצוה.** היינו סעודת מילה דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם וסעודת נישואין בת"ח ובת כהן לכהן ודוקא שיש שם בני אדם מהוגנין כדאמרינן בזה בורר (סנהדרין דף כג.) נקיי הדעת שבירושלים לא היו מסובין בסעודה אלא כן יודעין מי מיסב עמהם:

צ) **צריך לנהוג בו כבוד.** בשלא למד ממנו דבלמד ממנו אמרינן (אבות פ"ו) בדוד (עשאו) [קראו] רבו אלופו אע"פ שלא למד אלא שני דברים מאחיתופל:

דאמר אין משגיחים בבת קול. וא"ת מאי שנא דקי"ל כבת קול דב"ה ולא קי"ל ק) כב"ק [א]דרבי אליעזר וי"ל דהכא ב"ה הוו רובא אלא [ב]דב"ש מחדדי טפי אבל התם דב"ק היה כנגד רבים [ג]לא קי"ל הכי ובת קול לא יצתה אלא לכבודו כדקאמרינן התם מן השמים יוכיחו וא"ת א"כ היכי קאמר רבי יהושע היא הא רבי יהושע קאי אבת קול דר"א [ד]וי"ל מדקאמר אין משגיחין בב"ק משום דלא ר)(מן השמים) היא [ה]משמע דבכל דוכתא לית לן למיזל בתר בת קול:

הביאו לפניו. פי' רשב"ם ירקות. ואין נראה מדלא קתני בהדיא הביאו לפניו חזרת כדקתני בסמוך הביאו לפניו מצה ונראה כפי' ר"ח הביאו לפניו שלחן שהרי אין מביאין השלחן עד אחר קידוש ועל השלחן מונח החזרת:

מטבל בחזרת. כלומר אוכל החזרת בטיבול כמו השמש מטבל בבני מעים וכן מטבל בירקות ובקרא נמי משתעי הכי כי תקרעי בפוך עיניך (ירמיה ד) שמנחת הפוך בעינים ופי' רשב"ם דהאי טיבול לאו בחרוסת דהא אכתי לא בא כדקתני סיפא הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת ואין זה ראיה דהא קתני הכא חזרת ותניא נמי בסיפא ועוד דחזרת צריך להטביל בחרוסת משום קפא ומיהו היכא שהטיבול ראשון הוי בשאר ירקות [ו]אין צריך לטבול בחרוסת אלא או בחומץ או במים ומלח כמו שהיה נוהג ר"ת דהא אמר בגמרא דחרוסת משום קפא וליכא קפא אלא במרור וכ"ש לר"א בר צדוק דקאמר מצוה זכר לטיט דלא שייך אלא במרור לזכר דוימררו את חייהם בחומר (שמות א) ועוד דלא שייך מצוה שטיבול ראשון אינו אלא להיכרא ודלא כה"ר יוסף שעשה בסדרו ויטבול בחרוסת וכן רבינו שלמה בסידרו וה"ר שמעיה:

עד שמגיע לפרפרת הפת. פרפרת קרי המרור שאוכל אחר המצה ופרפרת כלומר ממשכת המאכל כמו פרפראות לחכמה (אבות פ"ג מי"ח) שהירקות ממשיכות הלב למאכל ומדקרי למרור פרפרת הפת רמז במשנה דמצה קודמת למרור כדאמר בגמרא:

הביאו לפניו מצה. לפי שעקרו השלחן לפני מי שאומר הגדה ועושה הסדר קתני הביאו לפניו מצה ועקירת שלחן היא כדי שישאל הבן ואביו עונה לו עדיין יביאו שלחן לעשות טיבול שני והבן ישאל למה אנו מטבילין שתי פעמים ומיד כשעוקרין מחזירין לפניו והמצה והמרור עליו שהרי צריך לומר בהגדה מצה זו מרור זה וכדאמר (לעיל לו. ולקמן דף קטו:) לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה:

אע"פ שאין חרוסת מצוה. ואם תאמר אמאי לא אתי חרוסת דרשות ומבטל חזרת דמצוה [ז] א] וי"ל דכיון דכל עיקר מרור לא ניתקן רק בטיבול בחרוסת משום קפא לא מקרי ביטול בכך:

זאת

מסורת הש"ס

א) [נ"ל שמעוני אחי ועמי], ב) [מאשפות ירים אביון (תהלים קיג) מתרגמינן מקלקלתא מרים חשוכא כך פרש"י בע"ז כח. ד"ה ניקרא וכ"כ רש"י ב"ק כא. ד"ה אקילקלתא], ג) ברכות דף נא: סוכה דף נו. [תוספתא דברכות פ"ה הכ"ה], ד) ג"ז שם בסוכה זבחים דף נא., ה) ברכות דף נב. עירובין דף ז. יבמות דף יד. ב"מ דף נט: חולין דף מד., ו) ס"א ירקות וחזרת, ז) ברי"ף ליתא, ח) [נ"ל ברבי], ט) בע"י: הוא יושב, י) בס"א נוסף: או, כ) [דף פט.], ל) [במדבר כח], מ) [דף יג:], נ) [דף נט:], ס) [נ"ל משגיחין], ע) [לקמן קטז.], פ) שייך לעיל, צ) שייך לעיל, ק) [ב"מ נט:], ר) [נ"ל בשמים],

◆

מוסף רש"י

מברך על היום. בקידוש שבתות וימים טובים (ברכות נא:) כשמקדש בערבי שבתות, קידוש היום תחילה ואחר כך ברכת היין (סוכה נו.). **שהיום גורם ליין שיבא.** כוס זה לא בא אלא בשביל שבת לקידוש (ברכות שם) שאם לא מפני קידוש לא היה זוקק לכוס לפני סעודה (סוכה נו.). **וכבר קידש היום.** משקבלו עליו או מלאת הכוכבים, ועדיין יין לא בא. לשלחן, וכשם שקודם לכניסה כך קודם לברכה (ברכות שם) כלומר ועוד טעם אחר, שקדש היום מאליו משחשיכה ועדיין יין לא בא לפניו (סוכה שם). **שהיין גורם לקידוש שתיאמר.** שאם אין יין לא מקדשין, והמקדש על הפת גם הוא במקום יין וברכת הפת קודמת (ברכות שם ובעי"ז סוכה שם). **תדיר קודם.** נפקא לן במסכת זבחים (פט.) מהאי קרא דכתיב במוספין מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה, מלבד משמע לאחר שהקרבתם התמיד תקריבו המוספין, וקא דרשינן אשר לעולת התמיד קרא יתירה למילף דבשביל שהיא תמיד הקדימה הכתוב, ומכאן אתה למד לכל התמידין (ברכות שם). **דהא נפיק בת קול.** בעירובין בפ"ק (יג:) יצאה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל (יבמות יד. וחולין מד.). **וחרוסת.** מיני ירקות הרבה כתושים יחד ושמו חרוסת בלשון ארמי (הפרדס עמ' נ).

◆

מוסף תוספות

א. שפסק כוותיה. תוס' חולין מד. ב. דמעיקרא מספקא לן משום. שם. ג. שבא לחלוק על דבר תורה דכתיב אחרי רבים להטות. תוס' ב"מ נט. ד. דאנן נמי לא קיימא לן כבת קול דר' אליעזר. תוס' חולין שם. ה. נ"א. מדקאמר תורה לא בשמים כבר ניתנה לנו תורה מסיני. תוס' ב"מ שם. ו. ד[ל]יכא קפא. תוס' ר"פ. ז. דכהאי גוונא אמרינן בגמ' (לקמן קטו.). תוס' ר"פ.

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ח מהלכות מצה הלכה א סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף א:

עה ב מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין כט טוש"ע א"ח סי' רעא סעיף י:

עו ג מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה א סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעג סעיף ד:

עז ד מיי' פ"ז מהל' מצה הלכה יא:

עח ה מיי' פ"ח מהל' מצה הלכה א:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא דאגדתא הוא וסימנך:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אע"פ שאין חרוסת מצוה וכו' וי"ל דכיון דכל עיקר מרור וכו'. כ"ב עיין מהר"מ ברבי תמה על תירוצם שאינו מספיק לרשב"ם דס"ל חרוסת מצוה זכר לטיט. ולפע"ד נראה ברור דכוונת התוס' בזה ג"כ כהר"ן דכיון דטיבול בעלמא הוא ואינו אכילה אינו מבטל וכמ"ש התוס' נמי במנחות דף כ"ב ע"ב ד"ה מכאן וכו' וא"כ אף לרשב"ם א"ש באופן שתירוץ התוס' והר"ן בזה שפה אחת ודברים אחדים הם והנלענ"ד כתבתי ודוק ועיין רדב"ז חלק ג' דפוס פיורדא סי' תקמ"ד שכתב מעין דברי אלה:

◆

רבינו חננאל

וסימניך שמעוני אחי ועמי א)הנזכר בן אחא הוא בעל השמועה. **מאן דאכל אליתא טשי בעליתא.** כלומר, מי שמנהגו לקנות בשר שומן באשראי ואוכל, מתחבא בעליות שלא יבוא הקצב ויאמר לו איני מניחך עד שתתן לי דמי הבשר. אבל מי שמנהגו לאכול ירקות שדה. יושב על השוק שבאשפה ואינו חושש, שאין מי שנושה בו.

מתני' מזגו לו כוס ראשון ב"ש אומ' מברך על היום וכו' וב"ה אומ' מברך על היין ואחר כך מברך על היום. **ת"ר** דברים שבין ב"ש וב"ה בסעודה, ב"ה אומר' מברך על היין ואחר כך מברך על היום, שהיין גורם לקדושה שתאמר. ד"א ברכת היין תדירה ברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. והלכתא כב"ה, ואסיקנא דר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. הוא דאמר הכא הלכה כב"ה. **הביאו לפניו מטבל בחזרת.** פי', הביאו לפניו השלחן מטבל החזרת בחרוסת ומברך בורא פרי האדמה. ומפסיק עד שמגיע לפרפרת הפת, והיא עת אכילת המצה. **הביאו** לפניו מצה וחזרת וחרוסת.

א) נראה דצ"ל ר' יצחק הנזכר בשמעת' בן אחא הוא בעל השמועה.

SHAS MOZNAIM